

برنامه‌های درسی سازگار با فضای مجازی

حسین معافی، دکترای برنامه‌ریزی درسی

عقلانی یادگیرنده متناسب و با علاقه‌ها و نیازهای او نیز هماهنگ باشد. تناسب برنامه با توانایی ذهنی یادگیرنده، در او شناخت به وجود می‌آورد و هماهنگی برنامه با علاقه‌ها و نیازها، در او گرایش ایجاد می‌کند. اهداف برنامه درسی باید با وضعیت و امکانات یادگیرنده نیز هماهنگ باشد و با توجه به نیازهای آتی و آتی او تعیین شود.

اهداف خاص هر رشته علمی باید در اهداف برنامه درسی آن مورد توجه قرار گیرد. در تعیین اهداف برنامه درسی باید از نظر متخصصان و دانش مورد نیاز استفاده شود و در آن به شرایط زندگی روزمره فراگیرندگان توجه شود. یکی از

اکنون که در شرایط کرونایی «آموزش مجازی» جایگزین آموزش‌های حضوری شده و ممکن است در سال‌های آینده نیز این آموزش‌ها ادامه پیدا کند، به نظر می‌رسد باید محتوا و برنامه‌های آموزشی نیز در مدرسه‌ها و دانشگاه‌ها به‌طور اساسی تغییر کند.

از آنجا که انعطاف‌پذیری از اصول اولیه برنامه‌های درسی است، ضروری است در حال حاضر نوعی بازنگری کلی و اصولی در برنامه‌های درسی و محتواهای ارائه‌شده صورت پذیرد. یادگیرنده، دانش و جامعه سه منبع اصلی تعیین اهداف در برنامه‌های درسی هستند. برنامه درسی باید با توانایی‌های ذهنی و

با توجه به گسترش بیماری کووید ۱۹ و ترس از شیوع آن، روزبه‌روز بر تعداد مدرسه‌های هوشمند برای استفاده از سامانه‌های آموزش برخط افزوده می‌شود. مدرسه هوشمند مدرسه‌ای است که با داشتن امکانات ارتباطی کافی و اتصال به شبکه‌های ملی و جهانی، دسترسی معلم و دانش‌آموز را به منابع عظیم علمی و محتوای آموزشی فراهم می‌کند. شواهد به‌دست‌آمده از بررسی‌های تحقیقاتی نشان از آن دارد که فنون تدریس و نوع تفکر معلمان، بر به‌کارگیری آموزش الکترونیکی در مدرسه‌ها و در نتیجه پیشرفت دانش‌آموزان تأثیر بسزایی دارد.

وظایف برنامه درسی، کمک به تأمین نیازهای جامعه است. در بررسی جامعه، باید هم به نیازهای آنی و هم به تغییرات و تحولات مستمر، به ویژه تحولات ناشی از پیشرفت علوم و فناوری، توجه کرد و اهداف برنامه درسی را در ارتباط با تغییرات اساسی در حال وقوع در جامعه انتخاب کرد و همواره آن را با نیازهای گوناگون زندگی اجتماعی انطباق داد. لذا اهداف برنامه درسی باید متناسب با شرایط و امکانات جامعه و با توجه به نیازهای آنان تعیین شود.

بنابراین:

● با توجه به اینکه شرایط آموزش به طور کلی تغییر کرده و به سوی آموزش الکترونیکی رفته است، به دنبال آن، نیازهای فراگیرندگان و جامعه نیز دچار تغییر شده‌اند. با وجود این، محتوای برخی از کتاب‌های درسی مانند سواد رسانه‌ای، کار و فناوری، مدیریت و سبک زندگی، تفکر و پژوهش و ... ضرورت خود را بیش از پیش نمایان ساخته است و این محتوا در آموزش‌های مجازی اهمیت بسزا دارد.

● با کاهش زمان آموزش در تدریس مجازی، معلم نیز برای آموزش تمام

محتوای کتاب وقت کافی ندارد. لذا سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی می‌تواند بر اساس سند برنامه درسی ملی و سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، برخی از قسمت‌های غیرکاربردی و انتزاعی کتاب‌های درسی و همچنین مطالبی را که برای مطالعه آزاد ارائه شده‌اند، حذف کند تا معلم بتواند با توجه به مشکلات تدریس مجازی، مفاهیم را با عمق بیشتری تدریس کند و از اضطراب و استرس دانش‌آموزان نیز کاسته شود.

● در برخی موارد، برنامه‌های درسی مانند درس‌های آزمایشگاهی، عملی و تربیت بدنی نیز باید تغییرات کلی داشته باشند و به جای آن‌ها برخی محتواهای جدید و کاربردی برای آموزش‌های مجازی جایگزین شوند.

محتواهای جدید می‌توانند در راستای آشنایی بیشتر فراگیرندگان با فضای مجازی و نرم‌افزارهای آموزشی و کاربردی باشند. در برخی موارد هم می‌توان درس‌ها یا محتواهایی را درباره آسیب‌های فضای مجازی و راه‌های استفاده صحیح از رسانه‌ها اضافه کرد.

● از آنجا که در آموزش‌های مجازی کتاب درسی تنها منبع آموزشی

نیست، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی می‌تواند در صورت ادامه آموزش‌ها به صورت مجازی، در کنار چاپ کتاب‌های درسی، محتوای الکترونیکی نیز تولید کند و آن را در اختیار دانش‌آموزان قرار دهد. با تولید محتواهای آموزشی الکترونیکی می‌توان گام مهمی در تولید محتوای آموزشی محلی برداشت و برخی از محتواهای درس‌ها را با توجه به شرایط محلی هر منطقه و استان تألیف کرد. این امر می‌تواند جذابیت‌های لازم را برای فراگیرندگان به دنبال داشته‌باشد و شرایط را برای آموزش‌های زمینه‌محور فراهم کند.

امید است که مسئولان آموزش و پرورش با توجه به شرایط خاص آموزش در مدرسه‌ها که به علت بیماری کرونا به صورت مجازی و از راه دور انجام می‌شود و تداوم این شرایط و استفاده از آموزش‌های مجازی و الکترونیکی در دوران پسا کرونا نیز پیش‌بینی می‌شود، تصمیمات لازم و ضروری را اتخاذ کنند و برای تغییر، اصلاح، حذف و یا اضافه شدن برخی برنامه‌های درسی، با توجه به اسناد بالادستی و پژوهش‌های مناسب، اقدامات لازم را انجام دهند.